

POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari(UM) 19.08.2020

Viite

Asia

**EU:n epävirallinen ulkoministerikokous Gymnich 27.-28.8.2020; Suomen tavoitteet**

EU:n epävirallinen ulkoministerikokous Gymnich pidetään Berliinissä 27.-28.8.2020. Kokouksen puheenjohtajana toimii korkea edustaja Josep Borrell Fontelles. Suomea edustaa ulkoministeri Pekka Haavisto. Keskustelunaiheina ovat EU:n ja Venäjän suhteet, Turkki, Valko-Venäjä sekä työoloulla koronapandemian geopolitiittiset vaikutukset ja EU:n strateginen vastaus.

**EU-Venäjä**

EU:n Venäjä-politiikan tulee säilyä yhtenäisenä, johdonmukaisena ja päättäväisenä. Tämä on tärkeä lähtökohta myös nyt käynnissä olevan unionin Venäjä-politiikan arviointityön yhteydessä. Linja tulee jatkuvasti viestiä myös ulospäin niin Venäjän kuin kolmansienkin maiden suuntaan. Suomi tukee pakotteiden jatkamista niin pitkään, kunnes niiden asettamiseen johtaneet syyt poistuvat. Suomi tukee Venäjä-politiikan viiden periaatteen vahvistamista ja niiden tehokasta ja tasapainoista toimeenpanoa. Suomi kannattaa EU:n instituutioiden ja Venäjän välisen keskusteluyhteyden lisäämistä unionin ja EU-maiden yhteisten etujen ajamiseksi. Käytännön yhteistyön ja EU:n omien intressien edistämiseksi mm. ilmastonmuutoksen torjumisen ja ympäristönsuojelun aloilla sekä muun sisällön tuomiseksi valikoivaan kanssakäymiseen Suomi kannattaa myös pohjoisen ulottuvuuden politiikan vahvistamista ja ministerikokouksen järjestämistä. Myös rajat ylittävillä ohjelmilla on keskeinen rooli käytännön yhteistyön mahdollistajina. Suomi kannattaa kansalaisten välisten yhteyksien ylläpitämistä ml. tuen jatkamista Venäjän ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotoimijoille sekä kansalaisyhteiskunnalle. Kontakteja näihin toimijoihin tulee ylläpitää sekä Venäjällä tehtävää ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotyötä koordinoita jäsenmaiden kesken.

**Turkki**

EU:n tulee vastata vahvasti ja määrätietoisesti Turkin itäisen Välimeren tilannetta epävakauttavaan toimintaan ja osoittaa solidaarisuutta Kyprokselle ja Kreikalle. Diplomaattisia ponnisteluja ratkaisujen etsimiseksi tulee jatkaa. Tuki korkean edustajan ja puheenjohtajamaan ponnistuksille. EU:n on säilytettävä dialogi ja yhteistyökanavat Turkin kanssa EU-Turkki –suhteiden ongelmista huolimatta. Turkki-politiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista suhteen kaikilla osa-alueilla. EU:n muuttoliikkeyhteistyö Turkin kanssa on tärkeää ja vuoden 2016 EU-Turkki muuttoliikejulkilausuman asianmukainen toimeenpano tulee varmistaa. EU:n on jatkettava vaikuttamistaan Turkin toimintaan alueellisissa kysymyksissä. EU:n on tuotava säännönmukaisesti esiin huolensa Turkin ongelmallisesta demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskehityksestä. Rankaisemattomuuden kulttuuria ei tule sallia.

**Valko-Venäjä**

Suomi korostaa EU:n yhtenäistä lähestymistapa Valko-Venäjän tilanteeseen. EU:n toiminnan tulee tukea tilanteen rauhanomaista ratkaisua ja väkivallan käytön ehkäisemistä ml. alueellisen eskalaation ehkäisy. Vedotaan voimankäytön lopettamiseksi, mielenosoitusten aikana epäoikeudenmukaisesti pidätettyjen sekä aiemmin vangittujen poliittisten vankien vapauttamiseksi. Korostetaan kansalaisten

perusoikeuksien ja -vapauksien kunnioittamista. Kehotetaan Valko-Venäjän hallitusta todelliseen poliittiseen vuoropuheluun opposition kanssa väkivallan käytön välttämiseksi ja demokratiaprosessin tukemiseksi. Valkovenäläisten omaa tahtoa on kunnioitettava. Presidentinvaalit eivät olleet vapaita ja oikeudenmukaisia. Ajatus uusien vaalien järjestämisestä on perusteltu, ml. kansainvälinen vaalitarkkailu. Korostetaan tarvetta käsitellä Valko-Venäjän tapahtumia kv. järjestöissä. Suomi pitää perusteltuna EU:n kohdennettujen ja oikeudellisesti perusteltujen henkilöpakotteiden asettamista. Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan ja riippumattoman median tukemista sekä yhteistyötä esimerkiksi opiskelijavaihdon, ympäristön ja ydinturvallisuuden alla sekä ihmiskaupan vastaiseen työhön liittyen, mukaan lukien EU:n itäisen kumppanuuden sekä pohjoisen ulottuvuuden puitteissa.

### **Koronapandemian geopoliittiset vaikutukset ja EU:n strateginen vastaus**

Suomi pitää tärkeänä EU:n selkeitä ja yhtenäisiä viestejä EU:n omista toimista koronavirukseen liittyen. Koronavirusta ei pidä käyttää vastakkainasettelun lisäämiseen. EU:n tulee olla johdonmukainen ja pitkäjänteinen intressien ja arvojensa puolustamisessa suurvaltojen välisessä kilpailussa. EU:n on jatkettava korkean tason vuoropuhelua kumppaneiden ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa. EU:n on huomioitava pandemian vaikutukset omissa kriisinhallintaoperaatioissaan. EU:n tulee viestiä vahvasti kansainvälisen yhteistyön ja solidaarisuuden merkityksestä kumppaneillemme maailmassa sekä omille kansalaisillemme. Pitkäjänteinen kehitysyhteistyö on paras keino vastata kolmansien maiden kehityshaasteisiin. Kehitysyhteistyön merkitys kasvaa, sillä koronapandemia uhkaa pahentaa globaalia köyhyyttä ja eriarvoisuutta. On tärkeää, että EU:lla ja jäsenmailla on yhtenevä tilannekuva koronavirukseen liittyvästä hybridivaikuttamisesta ja disinformaatiosta. EU:n ulkopoliittisen aseman vahvistaminen edellyttää unionilta entistä vahvempaa yhtenäisyyttä, tehokkaampaa päätöksentekoa ja parempaa toimintakykyä. Uusi ulkosuhderahoituksen kokonaisuus tulee nähdä mahdollisuutena ja hyödyntää sen joustavuus.

**Asialista:**

EU-Venäjä	s. 4
Turkki	s. 8
Valko-Venäjä	s. 11
Koronan geopolitiikka ja EU:n strateginen vastaus	s. 15

Asia

***EU-Venäjä-suhteet***

Kokous/tapaaminen

Ulkoministerien epävirallinen Gymnich-kokous 27.-28.8.2020

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Toivo Martikainen, UM/ITÄ-10, [toivo.martikainen@formin.fi](mailto:toivo.martikainen@formin.fi), +358 295 350 310Niklas Lindqvist, UM/ITÄ-10, [niklas.lindqvist@formin.fi](mailto:niklas.lindqvist@formin.fi), +358 295 351 517Maimo Henriksson, UM/ITÄ-01, [maimo.henriksson@formin.fi](mailto:maimo.henriksson@formin.fi), +358 295 351 247**1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET**

Ulkoministerit keskustelevat EU:n ja Venäjän suhteista EU:n Venäjä-politiikan viiden periaatteen arviointityön tulosten perusteella.

**2. SUOMEN TAVOITE**

EU:n Venäjä-politiikan tulee säilyä yhtenäisenä, johdonmukaisena ja päättäväisenä. Tämä on tärkeä lähtökohta myös nyt käynnissä olevan unionin Venäjä-politiikan arviointityön (*”stock-taking”*) yhteydessä. Linja tulee jatkuvasti viestiä myös ulospäin niin Venäjän kuin kolmansienkin maiden suuntaan. Yhtenäinen linja pitää sisällään EU:n Venäjä-politiikan viisi ohjaavaa periaatetta sekä päättäväisen pakotepolitiikan. Suomi tukee pakotteiden jatkamista niin pitkään, kunnes niiden asettamiseen johtaneet syyt poistuvat.

EU:n Venäjä-politiikan arviointityössä Suomi tukee Venäjä-politiikan viiden periaatteen vahvistamista ja niiden tehokasta ja tasapainoista toimeenpanoa. Tähän liittyen Suomi kannattaa EU:n instituutioiden ja Venäjän välisen keskusteluyhteyden lisäämistä unionin ja EU-maiden yhteisten etujen ajamiseksi.

Käytännön yhteistyön ja EU:n omien intressien edistämiseksi mm. ilmastonmuutoksen torjumisen ja ympäristönsuojelun aloilla sekä muun sisällön tuomiseksi valikoivaan kanssakäymiseen Suomi kannattaa myös pohjoisen ulottuvuuden politiikan vahvistamista ja ministerikokouksen järjestämistä sen puitteissa keskittyen erityisesti ympäristö- ja ilmastokysymyksiin. Myös rajat ylittävillä ohjelmilla (ENI CBC) on keskeinen rooli käytännön yhteistyön mahdollistajina, ja niitä vahvistamalla tuetaan valikoivaa kanssakäymistä sekä ihmisten välisiä yhteyksiä.

Suomi kannattaa kansalaisten välisen yhteyksien ylläpitämistä ml. tuen jatkamista Venäjän ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotoimijoille sekä kansalaisyhteiskunnalle. Vakinaisia kontakteja näihin toimijoihin tulee ylläpitää sekä Venäjällä tehtävää ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotyötä koordinoita jäsenmaiden kesken.

**3. NEUVOTTELUTILANNE**

Venäjä on ulkoministerikokouksen asiakohtana toista kertaa kuluvana vuonna, edellisen kerran Venäjästä keskusteltiin maaliskuun Gymnich-kokouksessa. Tätä ennen Venäjä oli asiakohtana ulkoasiainneuvostossa huhtikuussa 2018 ja sitä ennen maaliskuussa 2016. Keskustelu on koko Gymnich-kokouksen tavoin epävirallinen eikä siinä tehdä varsinaisia päätöksiä.

Kokouksessa on määrä keskustella EU:n ja Venäjän suhteista maaliskuun Gymnich-kokouksen jälkeen aloitetun EU:n Venäjä-politiikan viiden periaatteen arviointityön tuloksista. Arviointityötä on tehty työtasolla EU-instituutioiden ja jäsenmaiden piirissä. Myös Venäjän sisäiseen tilanteeseen kiinnitettäneen huomiota, mukaan lukien maan perustuslakiuudistus ja ajankohtaiset ihmisoikeuskysymykset. Valko-Venäjään liittyvät kysymykset saattavat myös nousta esiin. Keskustelu käydään tilanteessa, jossa EU:n ja Venäjän välinen keskusteluyhteys on hyvin ohut, mutta jäsenmaiden kanssakäyminen Venäjän kanssa on asteittain aktivoitunut.

#### 4. TAUSTA

EU on säilyttänyt yhtenäisyyden Venäjä-politiikassaan ja pitää kiinni Krimin laittoman liittämisen ja Itä-Ukrainan konfliktin johdosta Venäjää kohtaan asettamistaan pakotteista. EU:n on tärkeää jatkuvasti viestiä yhtenäisyytensä myös ulospäin niin Venäjän kuin kolmansienkin maiden suuntaan. Maaliskuussa 2016 EU:n ulkoasiainneuvostossa hyväksyttiin EU:n Venäjä-politiikan viisi ohjaavaa periaatetta. Ne vahvistettiin uudelleen ulkoasiainneuvostossa huhtikuussa 2018 ja ne ovat:

- 1) Minskin sopimusten toimeenpano keskeisenä edellytyksenä sille, että EU merkittävästi muuttaa politiikkaansa suhteessa Venäjään,*
- 2) suhteiden vahvistaminen EU:n itäisiin kumppaneihin ja muihin naapureihin, ml. Keski-Aasia,*
- 3) EU:n sietokyvyn vahvistaminen (resilienssi) esim. energiapolitiikassa, hybridiuhkissa ja strategisessa viestinnässä,*
- 4) valikoiva kanssakäyminen Venäjän kanssa EU:n intressissä olevissa asioissa, sekä*
- 5) ihmisten välisten yhteyksien ylläpitäminen ja tuki Venäjän kansalaisyhteiskunnalle.*

Maaliskuun Gymnich-kokouksen perusteella EU:n instituutioiden ja jäsenmaiden piirissä on käynnistetty näiden viiden ohjaavan periaatteen arviointityö ("*stock-taking*"). Tämän arviointityön tuloksista elokuun Gymnichissä on määrä keskustella. Tavoitteena on viiden periaatteen vahvistaminen sekä niiden tehokas ja tasapainoinen toimeenpano.

EU:n ja Venäjän poliittinen dialogi jäädettiin suurelta osin vuonna 2014, kun Venäjä liitti Krimin laittomasti itseensä ja alkoi toimia aktiivisesti Itä-Ukrainan konfliktissa. Yhteydet ovat sittemmin hieman lisääntyneet, mutta esimerkiksi loppuvuodesta 2019 työnsä aloittaneen uuden EU-komission ja Venäjän välillä ei ole ollut virallisia tapaamisia. Koronaviruspandemian aikana eri tasoiset tapaamiset ovat luonnollisesti ennestään vähentyneet. EU:n jäsenmaat ovat viimeisen parin vuoden aikana asteittain aktivoineet kahdenvälisiä kanssakäymistään ja yhteydenpitoaan Venäjän kanssa. Muutokset eivät kuitenkaan ole merkinneet paluuta vuotta 2014 edeltäneeseen aikaan, sillä dialogi on sisällöllisesti ja määrällisesti rajoitetumpaa kuin aiemmin.

Suomi kannattaa EU:n instituutioiden ja Venäjän välisen keskusteluyhteyden lisäämistä. Tämä olisi niin EU:n kuin jäsenmaidenkin intresseissä. Kyse ei olisi suhteiden normalisoinnista tai Venäjän toimien hyväksymisestä, vaan valikoivasta kanssakäymisestä EU:n ja sen jäsenmaiden intresseihin perustuen ja niiden edistämiseksi. Nykytilanteessa EU:n jäsenmaiden ja Venäjän välisiä suhteita hoidetaan pääosin kahdenvälisesti, jolloin EU:n instituutiot ja EU:n yhtenäisen Venäjä-politiikan edistäminen jäävät sivummalle. Yhteydet EU:n ja Venäjän välillä ovat tarpeen intressiemme ajamiseksi paitsi unionin ja Venäjän suhteissa, myös alueellisissa ja kansainvälisissä kysymyksissä. Venäjän argumentaation kuuleminen ja dialogi parantaa myös mahdollisuuksiamme vahvistaa yhtenäisyyttämme ja sietokykyämme. Samaan aikaan kontaktien ylläpitämisen kanssa on tärkeää pitää huolta omasta sietokyvystämme eli resilienssistämme. Suomi tukee toimia yhteistyön lisäämiseksi EU:n piirissä liittyen hybridiuhkiin varautumiseen, ml. disinformaatio ja laittomat tai vahingolliset kybetoimet.

EU tarkastelee säännöllisesti keväästä 2014 lähtien asteittain Venäjää kohtaan asettamia pakotteita ja jatkaa niiden voimassaoloa niin kauan, kunnes pakotteiden asettamiseen johtaneet syyt ovat poistuneet. Venäjää kohtaan asetettujen sektorikohtaisten talouspakotteiden voimassaoloa jatkettiin viimeksi kuluvan vuoden kesäkuussa 31.1.2021 asti. Jatkoa käsitellään seuraavan kerran joulukuun Eurooppa-neuvostossa. Pakotteet on sidottu Minskin sopimusten täyteen toimeenpanoon. Ukrainan alueellisen koskemattomuuden loukkaamisen vuoksi asetetut ns. henkilöpakotteet ovat nykyisellään voimassa 15.9.2020 asti. Yhteensä listalla on 175 henkilöä ja 44 tahoa. Krimiä ja Sevastopolia koskevia pakotteita on toistaiseksi jatkettu 23.6.2021 asti; pakotteet on sidottu Krimin palauttamiseen Ukrainalle.

Lisäksi EU on päättänyt diplomaattisista toimista kuten säännöllisten EU-Venäjä -huippukokousten ja viisumiasioita koskevien neuvotteluiden jäädyttämisestä. EU on myös rajoittanut yhteistyötä siten, että Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin EBRD:n sekä Euroopan investointipankin EIB:n kautta ei ole aloitettu uusia hankkeita Venäjällä. EU:n ja Venäjän välillä vuodesta 1997 saakka voimassa ollut kumppanuus- ja yhteistyösopimus (PCA) on yhä voimassa, mutta sen mukaiset uudistamiseen liittyvät neuvottelut ja toiminnot on keskeytetty.

Vastauksena pakotteisiin Venäjä kielsi elokuussa 2014 EU:sta ja muista pakotteita asettaneista maista peräisin olevien tiettyjen elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden maahantuonnin Venäjälle. Venäjä ei ole sitonut vastatoimiensa eli ns. vastapakotteiden voimassaoloa EU:n pakotteisiin. Kohdentamalla vastatoimensa edellä mainituille sektoreille Venäjä pyrkii lisäämään elintarvikeomavaraisuuttaan ja korvaamaan tuontiaan myös pidemmällä aikavälillä.

Suomi korostaa tarvetta jatkaa päättäväistä pakotepolitiikkaa ja johdonmukaista EU:n Venäjä-politiikan toimeenpanoa, mukaan lukien tuki viidelle ohjaavalle periaatteelle. Suomi pitää etenkin ympäristöyhteistyötä ja alueellista yhteistyötä aloina, joissa EU:n ja Venäjän yhteistyö on tarpeen nykyisissäkin poliittisissa oloissa. Yhteistyötarpeita on mm. ilmastomuutoksen hillinnässä, luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa, Itämeren suojelussa sekä ympäristön saastumisen ja rajat ylittävien ympäristövaikutusten ehkäisemisessä. Rajat ylittävät ohjelmat (ENI CBC) ovat keskeisin rahoituslähde Suomen ja Venäjän välisessä hankeyhteistyössä. Ohjelmilla edistetään alueellista vakautta, kansalaisyhteyksiä, aluekehitystä ja rajaturvallisuutta. Suomen itärajalla toteutetaan kolmea ohjelmaa: Kolarctic, Karelia ja Kaakkois-Suomi–Venäjä. Kaudella 2014–2020 ohjelmien kokonaisrahoitus on ollut noin 180 miljoonaa euroa. Eurooppa-neuvosto on päättänyt, että EU:n ja Venäjän välisen yhteistyön rajoittamisesta huolimatta rajat ylittävän yhteistyön hankkeita samoin kuin kansalaisyhteiskuntaa koskevia hankkeita Venäjän kanssa jatketaan.

Pohjoinen ulottuvuus (PU) ja sen sektorikumppanuudet ovat jatkaneet toimintaansa. EU on viime vuosina kanavoinut rahoitusta sosiaali- ja terveystumppanuudelle, kulttuurikumppanuudelle ja PU-instituutille. Ympäristökumppanuudessa (NDEP) on hyväksytty joitakin uusia hankkeita liittyen mustahiilipäästöjen vähentämiseen Luoteis-Venäjällä. Krasnyi Borin ongelmajätekaatopaikan kunnostamiseen liittyen on käyty keskusteluita ympäristökumppanuuden mahdollisesta osallistumisesta hankerahoitukseen. Suomi on ollut aloitteellinen edellä mainittujen NDEP-hankkeiden edistämässä. Suomen mielestä pohjoinen ulottuvuus tarvitsee poliittista ohjausta, jotta kumppanuuksien alaisia hankkeita saataisiin tehokkaammin käyntiin ja valikoivaan kanssakäymiseen voitaisiin tuoda sisältöä. Tästä näkökulmasta olisi perusteltua järjestää pohjoisen ulottuvuuden ministerikokous. Se ei tarkoittaisi paluuta tavanomaiseen kanssakäymiseen Venäjän kanssa, vaan se olisi mahdollisuus muodostaa yhteistä tilannekuvaa, löytää yhteistyöalueita ja sitouttaa Venäjää monenväliseen yhteistyöhön. Muissa vastaavan kaltaisissa alueellisen yhteistyön formaateissa kuten Itämeren valtioiden neuvostossa, Barentsin euroarktisessa neuvostossa sekä Arktisessa neuvostossa ministerikokouksia on järjestetty.

Venäjän sisäisen kehityksen osalta huomio on viime aikoina kiinnittynyt perustuslakiuudistukseen, joka tuli voimaan 4.7. asiasta järjestetyn neuvoa-antavan kansalaisäänestyksen jälkeen. Kokouksessa

esille voivat nousta myös koronapandemian vaikutukset Venäjään, toistaiseksi laajempia vaikutuksia on vaikea arvioida. Venäjän taloustilanteeseen vaikuttaa pandemian lisäksi myös öljyn hinnan lasku. Huomio kiinnittyy myös Venäjän ihmisoikeustilanteeseen. Ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotyön yksi tärkeä muoto on ihmisten välisten kontaktien ylläpitäminen, mihin voidaan vaikuttaa mm. viisuminannolla. Vuonna 2019 Suomen Venäjän edustustoissa tehtiin noin 786 000 viisumipäätöstä (+18 prosenttia edellisvuodesta). Yksittäisistä maista Suomi myöntää Venäjällä eniten Schengen-viisumeita. Vuonna 2019 Suomen ja Venäjän välisellä maarajalla tehtiin noin 9,5 miljoonaa rajanylitystä (+5,6 prosenttia edellisvuodesta). Venäläisten osuus rajanylityksistä on noin 70 prosenttia. Koronapandemian vuoksi asetetut rajaliikenteen rajoitukset ovat luonnollisesti vähentäneet ihmisten välisiä kontakteja merkittävästi, mikä entisestään alleviivaa kontakteista kiinni pitämisen tärkeyttä jatkossa.

Asia

**EU-Turkki -suhteet**

Kokous/tapaaminen

Ulkoministerien epävirallinen Gymnich-kokous 27.-28.8.2020

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Aleksi Vakkuri, UM/Kaakkois-Euroopan yksikkö, aleksi.vakkuri@formin.fi, +358 295 350627

Esko Männistö, UM/Kaakkois-Euroopan yksikkö, esko.mannisto@formin.fi, +358 295 450579

Ann-Christine Krank, UM/Pohjoisen Afrikan yksikkö, ann-christine.krank@formin.fi, +358 295 350111

**1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET**

Ulkoministerit keskustelevat EU:n ja Turkin suhteesta. Kyseessä on jatkokeskustelu sekä 13.7. ulkoasiainneuvoston että 14.8. epävirallisen ulkoministerien videokokouksen keskusteluille. Kutsukirjeen mukaan fokuksessa on erityisesti itäinen Välimeri ja Libya, mutta oletuksena on laaja-alainen Turkki-keskustelu.

**2. SUOMEN TAVOITE**

EU:n tulee vastata vahvasti ja määrätietoisesti Turkin itäisen Välimeren tilannetta epävakauttavaan toimintaan ja osoittaa solidaarisuutta Kyprokselle ja Kreikalle. Diplomaattisia ponnisteluja ratkaisujen etsimiseksi tulee jatkaa. Tuki korkean edustajan ja puheenjohtajamaan ponnistuksille.

EU:n on säilytettävä dialogi ja yhteistyökanavat Turkin kanssa EU-Turkki -suhteiden ongelmista huolimatta. Tämä mahdollistaa myös ongelmallisista teemoista keskustelun. Turkki-politiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista suhteen kaikilla osa-alueilla.

EU:n muuttoliikeyhteistyö Turkin kanssa on tärkeää ja vuoden 2016 EU-Turkki muuttoliikejulkilausuman asianmukainen toimeenpano tulee varmistaa.

EU:n on jatkettava vaikuttamistaan Turkin toimintaan alueellisissa kysymyksissä, kuten Libyan ja Syyrian tilanteissa.

EU:n on tuotava säännönmukaisesti esiin huolensa Turkin ongelmallisesta demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskehityksestä. Perusoikeuksien ja -vapauksien tila on huolestuttava. Niin aie irtautua Istanbulin-sopimuksesta kuin lakiesitys sosiaalisen median kontrolloinnista kuvastavat kehityksen väärää suuntaa. Myös raportoidut tiedot muun muassa poliisiväkivallasta ja -väärinkäytöksistä on otettava vakavasti – rankaisemattomuuden kulttuuria ei tule sallia.

**3. NEUVOTTELUTILANNE**

Laaja-alainen jatkokeskustelu 13.7. ulkoasiainneuvoston ja 14.8. epävirallisen ulkoministerikokouksen Turkki-keskusteluille. Epävirallisessa kokouksessa ei tehdä päätöksiä. EU-Turkki suhteet ja itäisen Välimeren tilanne ovat mahdollisesti esillä myös 19.8. järjestävässä Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokouksessa. Eurooppa-neuvoston on tarkoitus käsitellä EU-Turkki-suhteita 24.-25.9. järjestettävässä kokouksessaan.



#### 4. TAUSTA

EU:n ja Turkin yhteiset intressit, joihin lukeutuvat niin muuttoliike-, kauppa-, turvallisuus-, energia- kuin liikennekysymyksetkin, ovat tiedossa. Turkin strateginen ja alueellinen merkitys Euroopan rajalla Venäjän ja epävakaa Lähi-idän suuntaan tunnustetaan EU:ssa varsin laajasti. EU:n johto onkin pyrkinyt tietoisesti avaamaan kanavia Turkin johdon suuntaan. Ulkoasiainneuvostossa 13.7. EU:n korkea edustaja Josep Borrell haki tukea pyrkimykselle dialogiin Turkin kanssa ja myös sai sitä – lähes kaikki jäsenmaat antoivat tukensa pyrkimykselle. KE Borrell tapasi Turkin UMI Cavusoglu Maltalla 6.8. Tapaaminen oli jatkoa 23.7. käydylle puhelinkeskustelulle. Valtaosa jäsenmaista on halunnut antaa dialogille mahdollisuuden – solidaarisuuden ilmaisemista Kyprokselle ja Kreikalle unohtamatta.

Turkki-suhteen uudistamisen pohjaksi KE Borrell esitteli 13.7. ulkoasiainneuvostossa kahta kaavailemaansa mallia, jotka eri painoituksin pitäisivät sisällään suunnitelman dialogin eri aiheista, dialogin edellytyksiin liittyvien toimenpiteiden jaksotuksesta sekä kaavailut dialogin tuloksista riippuvista jatkoaskelista.

Tällä hetkellä EU:n ja Turkin suhteet ovat edelleen jännitteiset ja EU-jäsenyysneuvottelut ovat käytännössä pysähdyksissä. Ajankohtaisimpiin välejä kiristäviin kysymyksiin lukeutuvat Turkin maakaasun koeporaukset. Kyproksen lähivesillä toteutettujen porausten seurauksena EU keskeytti neuvoston päätöksellä Turkin kanssa käymiään korkean tason dialogeja (mm. assosiaationeuvostot) kesällä 2019, kun Turkki ei vaatimuksista huolimatta lopettanut koeporauksia. Helmikuussa 2020 EU asetti lisäksi pakotteet kahta Turkin valtion energiayhtiön (TPAO) johtohenkilöä kohtaan.

Kyproksen lähialueen lisäksi Turkki on suunnitellut porauksia Kreikalle kuuluvan Kastellorizon saaren tuntumassa, mutta tilanteen lisäeskaloituminen saatiin heinäkuun ulkoasiainneuvoston jälkeen estettyä Turkin otettua suunnitelmiaan aikalaisän. Turkki ilmoitti kuitenkin 8.8. jatkavansa poraustoimintaa ja sen aluksia siirtyi Kreikan talousvyöhykkeen suuntaan, minkä seurauksena Kreikka korotti laivastonsa valmiutta. Kreikan ja Turkin kiista merirajasta on jatkunut jo vuosikymmeniä. Turkin nykyiset toimet käynnistyivät uudelleen päivä sen jälkeen, kun Kreikka ja Egypti allekirjoittivat sopimuksen talousvyöhykkeen perustamisesta itäiselle Välimerelle. KE Borrell ilmaisi 9.8. lausunnossa huolensa kehityksestä ja kehotti osapuolia yksipuolisten toimien sijaan dialogiin. Turkin, Kreikan ja Kyproksen välisten jännitteiden ohella tilannetta itäisellä Välimerellä on kiristänyt myös Turkin Ranskan sotaluksiin kohdistama häirintä. Ranska on lisännyt sotilaallista läsnäoloa alueella.

Itäisen Välimeren tilannetta käsiteltiin Kreikan pyynnöstä ulkoministerien ylimääräisessä videokokouksessa 14.8. Keskustelussa toistui solidaarisuus Kreikalle ja Kyprokselle, neuvotteluihin palaamisen tärkeys sekä jännitteiden lieventäminen – KE Borrell nosti nämä teemat esiin myös kokouksen jälkeisessä lausunnossaan viitaten myös neuvoston aiempiin Turkin toimintaa koskeviin päätöksiin. Kokouksesta ei annettu yhteistä julkilausumaa, keskustelu jatkuu Gymnichissä. Turkki ilmoitti 15.8. laajentavansa toimintaansa jälleen myös Kyproksen tuntumaan, minkä seurauksena KE Borrell vaati 16.8. Turkkiä lopettamaan toimensa välittömästi ja palaamaan keskusteluihin. Myös Euroopassa parhaillaan vieraileva Yhdysvaltain ulkoministeri Pompeo tapasi 16.8. Turkin kollegansa Cavusoglu keskustellakseen tilanteesta. Tapaamisen jälkeen Turkki ilmoitti jatkavansa intressiensä puolustamista. Myös Naton pääsihteeri Stoltenberg on ollut yhteydessä osapuoliin.

EU:n ja Turkin välillä keväällä 2020 alkanut kiista Kreikan maarajalla on akuutin vaiheen jälkeen rauhallisemmassa vaiheessa. Rauhoittumista on osaltaan edesauttanut rajanylitystä koko Euroopassa vähentänyt koronapandemia. Turkista Kreikkaan saapuneiden epäsäännöllisten siirtolaisten tai turvapaikanhakijoiden määrä on loppukevään ja alkukesän ajan käytännössä pysähtynyt. Aivan viime viikkoina tulijoiden määrä on ollut nousussa. UNHCR:n arvioi Kreikkaan tänä vuonna saapuneen noin 11 200 henkilöä, joista meriteitse noin 8 600 ja maarajalta noin 2600. KE Borrell on neuvoston toiveen mukaisesti avannut yhteydenpitoa muuttoliikkeestä EU-Turkki -julkilausuman pohjalta.

Muuttoliikkeyhteistyö on toiminut kevääseen asti haasteista huolimatta pääsääntöisesti hyvin. On pidetty tärkeänä, että jännitteiden kiristymisestä huolimatta myös kansainvälisten humanitaaristen järjestöjen työ pakolaisten ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten auttamiseksi on mahdollista ja että tuki toiminnalle säilyy.

Toinen keskeinen välejä hiertävä tema on Turkin alueellinen rooli ja toiminta. Turkin ja EU:n välillä on ollut erimielisyyksiä esimerkiksi Syyrian ja Libyan konflikteissa. Turkin Libyan kanssa solmima sopimus antaa sille tulkintansa mukaisesti kv. sopimus pohjaa itäisen Välimeren öljynetsintään. Turkki hakee myös kaupallisia avauksia Libyassa. Valtiosopimuksen jälkeen Turkin lisääntynyt sotilaallinen tuki on kääntänyt Libyan konfliktin dynamiikan Libyan yhtenäishallitus GNA:n ja Turkin hyväksi. Vastaavasti LNA/LAAF:n (Haftar) joukot ovat joutuneet vetäytymään Tripolista ja käytännössä koko Länsi-Libyasta. Egypti on varoittanut aseellisesta väliintulosta, jos GNA jatkaa Turkin tuella hyökkäystään strategiseen Sirten öljykaupunkiin. EU on toistuvasti vaatinut ulkopuolisia toimijoita lopettamaan sekaantumisen Libyan konfliktiin ja vaatinut osapuolia palaamaan YK-vetoisiin rauhanneuvotteluihin. Taistelut ovat tauolla, mutta varustelu, ml. asetoimitukset molemmille osapuolille jatkuvat. Libyan asevientikieltoa valvova YTPP-operaatio IRINI on vahvan arvostelun kohteena.

Turkin sisäinen kehitys erityisesti oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskysymyksissä jatkuu ongelmallisena. Muun muassa kansalaisyhteiskunnan sekä kokoontumis- ja ilmaisuvapauden tilanne on huolestuttava. Tuore lakiesitys sosiaalisen median kontrolloinnista on esimerkki kehityssuunnasta. Myös Turkin aiheet irtautua Istanbulin-sopimuksesta kuvastavat vääränsuuntaista kehitystä. Human Rights Watch nosti hiljattain esiin huolensa poliisiväkivaltaan ja -väärinkäytöksiin liittyen. Järjestön mukaan sillä on viimeisen kahden kuukauden ajalta todistettua tietoa ainakin kuudesta tapauksesta (Diyarbakir, Istanbul), joissa poliisi tai vartiopalvelut ovat kohdistaneet yhteensä 14 henkilöön vakavia väärinkäytöksiä, kuten väkivaltaiset pidätykset, pieksemiset, poliisikoiran puremat.

Turkki ilmoittaa tavoitteekseen EU-jäsenyyden. Reformiagendalla ei kuitenkaan tapahdu tarvittavaa edistystä, vaikka Turkki välillä uudistuspaketteja esitteleekin. EU-jäsenyyden lisäksi Turkki on pitänyt esillä tavoitetta neuvottelujen aloittamisesta tulliliiton modernisoimiseksi. EU:n neuvosto päätti viimeksi laajentumispaketin käsittelyn yhteydessä kesällä 2019, että edellytyksiä neuvotteluille ei ole. Seuraava laajentumispaketti julkaistaan ja käsitellään neuvostossa syksyllä 2020. Myös viisumivapaus on Turkin intressissä. Kehitys maassa ei kuitenkaan ole mahdollistanut etenemistä edellä mainituissa kysymyksissä. Reformipolitiikan taka-askelten seurauksena esimerkiksi Turkille maksettavia liittymistä valmistelemaan tukivälineen (IPA) tukia on sen sijaan vähennetty.

Asia

***Valko-Venäjä***

Kokous/tapaaminen

Ulkoministerien epävirallinen Gymnich-kokous 27.-28.8.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Minna-Mari Mourujärvi ITÄ-20, minna-mari.mourujarvi@formin.fi, 0295 350 615

Sven Kilemet ITÄ-20, sven.kilemet@formin.fi, 0295 350 027

**1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET**

Valko-Venäjän ajankohtainen tilanne maassa 9.8. pidettyjen presidentinvaalien jälkeen ja EU-Valko-Venäjä -suhteiden tarkastelu.

**2. SUOMEN TAVOITE**

Suomi korostaa EU:n yhtenäistä lähestymistapa Valko-Venäjän tilanteeseen. EU:n toiminnan tulee tukea tilanteen rauhanomaista ratkaisua ja väkivallan käytön ehkäisemistä ml. alueellisen eskalaation ehkäisy.

Vedotaan voimankäytön lopettamiseksi, mielenosoitusten aikana epäoikeudenmukaisesti pidätettyjen sekä aiemmin vangittujen poliittisten vankien vapauttamiseksi. Korostetaan kansalaisten perusoikeuksien ja -vapauksien kunnioittamista.

Kehotetaan Valko-Venäjän hallitusta todelliseen poliittiseen vuoropuheluun opposition kanssa väkivallan käytön välttämiseksi ja demokratiaprosessin tukemiseksi. Valkovenäläisten omaa tahtoa on kunnioitettava.

Presidentinvaalit eivät olleet vapaat ja oikeudenmukaiset. Ajatus uusien vaalien järjestämisestä on perusteltu, ml. Etyjin/ODIHR:n kansainvälinen vaalitarkkailu.

Korostetaan tarvetta käsitellä Valko-Venäjän tapahtumia kansainvälisissä järjestöissä. Suomi antaa tuen mm. Etyjin ns. Moskovan mekanismin käyttöönotolle sekä ajatukselle Etyjin troikan matkasta Minskiin.

Suomi pitää perusteltuna EU:n kohdennettujen ja oikeudellisesti perusteltujen henkilöpakotteiden asettamista.

Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan, mukaan lukien nuorten, ja riippumattoman median tukemista mm. EU:n olemassa olevien mekanismien kautta sekä yhteistyötä esimerkiksi opiskelijavaihdon, ympäristön ja ydinturvallisuuden alla sekä ihmiskaupan vastaiseen työhön liittyen, mukaan lukien EU:n itäisen kumppanuuden sekä pohjoisen ulottuvuuden puitteissa.

**3. NEUVOTTELUTILANNE**

Ulkoministerit käyvät Gymnichissä keskustelun Valko-Venäjän tilanteesta 9.8. pidettyjä presidentinvaaleja seuranneiden tapahtumien valossa. Epävirallisessa kokouksessa ei tehdä päätöksiä.

Valko-Venäjää käsitellään myös 19.8. järjestettävässä Eurooppa-neuvoston jäsenten videokokouksessa.

Gymnich-keskustelu on jatkoa 14.8. pidetylle epäviralliselle ulkoministerien videokokoukselle, jossa ministerit toistivat Valko-Venäjän viranomaisille esittämänsä kehotuksen lopettaa rauhanomaisiin mielenosoittajiin kohdistettu väkivalta ja vapauttaa pidätetyt. Ministerit ilmaisivat EU:n tuen Valko-Venäjän väestölle sen vaatimukselle demokratiakehityksestä.

Ministerit totesivat, että vaalit eivät olleet vapaat ja oikeudenmukaiset. EU-maat tukivat ehdotuksia tuesta Valko-Venäjän viranomaisten ja toisaalta opposition sekä laajemman yhteiskunnan välisen vuoropuhelun aloittamiseksi nykyisen kriisin ratkaisemiseksi.

Ministerit näkivät tarpeen sanktioida väkivallasta, tukahduttamisesta ja vaalitulosten väärentämisestä vastuussa olevia henkilöitä asettamalla kohdennettuja pakotteita. Päätettiin aloittaa henkilöluetteloiden laatiminen Valko-Venäjää koskevan nykyisen pakoteregimin puitteissa.

#### 4. TAUSTA

Valko-Venäjää vuodesta 1994 hallinnut presidentti Aljaksandr Lukashenka on valittu kuudetta kertaa maan presidentiksi 9.8.2020 pidetyissä vaaleissa. Keskusvaalilautakunnan ilmoittamien alustavien äänestystulosten mukaan Lukashenka sai noin 80 prosenttia äänistä. Vaalitulos oli odotettu. Vaalit eivät kuitenkaan tälläkään kertaa olleet vapaat ja rehelliset. Tarkkoja tietoja väärinkäytöksistä on vaikea saada, koska Etyjin vaalitarkkailijat eivät päässeet maahan, sillä Valko-Venäjä ei yhteydentoista huolimatta lähettänyt vaalitarkkailukutsua määräaikaan mennessä. Opposition pääehdokas – vangittuna olevan presidenttiehdokkaaksi pyrkineen bloggarin Sjarhei Tsihaunouskin vaimo – Svjatlana Tsihaunouskaja sai virallisen ääntenlaskennan mukaan vajaat 10% äänistä. Tsihaunouskaja pitää tulosta väärennettyinä ja itseään voittajana, ja on tehnyt valituksen keskusvaalilautakuntaan. Vaalien jälkeen Tsihaunouskaja on joutunut poistumaan maasta ja hänen on ilmoitettu olevan turvassa Liettuassa. IVY-maiden noin 100-henkinen vaalitarkkailumissio antoi odotetusti positiivisen lausunnon vaalien toteutuksesta.

Vaalikampanjan aikana ja vaalien yhteydessä on nähty poikkeuksellisen paljon mielenosoituksia. Kampanjan aikana myös presidenttiehdokkaaksi pyrkiviä henkilöitä pidätettiin tekaistuvin perustein. Suuret joukot ovat ilmaisseet tyytymättömyyttään. Vaaleja seuranneina päivinä runsaslukuiset poliisivoimat hajottivat rauhanomaisia mielenosoituksia kovin ottein ja tekivät tuhansia mielivaltaisia pidätyksiä. Vaalipäivän iltana ja sitä seuranneena yönä Minskissä ja myös muissa kaupungeissa järjestettiin mielenosoituksia virallisen ovensuukyselyn tulosten julkaisemisen jälkeen. Näiden mielenosoitusten hajottamiseen poliisit käyttivät tainnutuskranaatteja, kyynelkaasua, vesitykkeitä ja kumiluoteja. Yhden ihmisen tiedetään kuolleen ja kymmenien loukkaantuneen.

Mielenilmaukset ovat jatkuneet Minskissä, maakuntakeskuksissa ja haja-asutusalueilla, mutta mielenosoitusten luonne muuttui korostetun rauhanomaiseksi 13.8. alkaen, kun Minskin katujen varsille ilmestyi useita tuhansia naisia ja tyttöjä osoittamaan rauhanomaisesti mieltään valkoisissa mekoissa ja kukkakimpuin varustautuneena tarkoituksenaan protestoida väkivaltaisuuksia ja mielenosoittajien pidätyksiä vastaan. Tämä rauhanomainen protestiliike on saanut osakseen suurta kannatusta – 16.8. Minskissä Suuren isänmaallisen sodan obeliskin luona oli koolla yli 200 000 ihmistä.

Turvallisuusviranomaiset ovat sittemmin ainakin toistaiseksi pidättäytyneet väkivallankäytön käytöstä rauhanomaisia mielenosoittajia vastaan. Viranomaiset vapauttivat osan pidätetyistä 14.8. Turvallisuusviranomaisten läsnäolo kaduilla kuitenkin jatkuu.

13.8. alkaen useissa valtionyrityksissä on alettu lakkoilla. Presidentti Lukashenka on vaatinut lakkojen lopettamista talousvaikutuksiin vedoten.

Vaalien ja mielenosoitusten aikana Valko-Venäjä sulki internetin ja normaali tiedonvälitys oli keskeytynyt 11.8 asti. Tilanteesta johtuen sosiaalista mediaa ei ole voitu käyttää mielenosoitusten organisoimiseksi. Yhteydet palautuivat 12.8. aikana. Hallituksen mukaan yhteyksien katkeamisen syynä oli palvelunestohyökkäys. Opposition mielenosoittajilla ei ole uusia johtohahmoja. Huomattavaa on naisten ja nuoremman ikäluokan liikkeelle lähtö.

Vaalikampanjan aikana Valko-Venäjän johto kertoi, että useat opposition presidenttiehdokkaaksi pyrkivät ovat ”ulkomaiden agentteja” ja että ”jos nykyistä presidenttiä ei valita, Valko-Venäjä saattaa ajautua Venäjän vallan alle”. Valko-Venäjän johdon mukaan ainakin Venäjä ja länsimaat sekaantuivat Valko-Venäjän presidentinvaaleihin. Presidenttiehdokkaaksi pyrkiviä henkilöitä pidätettiin.

Valko-Venäjällä oppositiota tukahdutetaan jo vaalien välissä ja vaalikampanjan aikana ei-toivottuja ehdokkaita estetään osallistumasta. Vaalien toimeenpanossa ja erityisesti tulostenlaskennassa tapahtuu systemaattisia väärinkäytöksiä. Marraskuussa 2019 pidetyissä parlamenttivaaleissa yksikään opposition ehdokas ei päässyt läpi.

Vuoden 2020 koronapandemiaan Valko-Venäjän johto on suhtautunut yleisestä poikkeavalla tavalla ja estämistoimet ovat olleet varsin minimaalisia. Joukkotapahtumien järjestämiselle ei maassa ole ollut merkittäviä rajoituksia ja Belavian lentoyhteydet ovat toimineet normaalisti vahvistaen Minskin asemaa lentoliikenteen solmukohtana. Korona on kuitenkin kiristänyt tunnelmaa maassa ja pandemiatilanne on nakertanut presidentin arvovaltaa muidenkin kuin nuorten keskuudessa. Valko-Venäjän koronalinjasta raportoivia toimittajia pidätettiin keväällä. Elokuun presidentinvaalien tarkkailijoiden määrää puolestaan rajoitettiin koronaan vedoten.

Yleinen demokratiatilanne Valko-Venäjällä on viime vuosina entisestään huonontunut. Kuolemanrangaistus on aktiivisessa käytössä. Hallinto on jatkanut oppositioon ja mediaan kohdistuvaa häirintää ja painostusta. Kokoontumis- ja sananvapautta sekä kansalaisjärjestöjen toimintaa rajoitetaan, mielivaltaisia pidätyksiä tehdään ja sakkoja annetaan.

EU ja Suomi ovat pitäneet yllä pragmaattisia suhteita Valko-Venäjään. Kansalaisten välisen kanssakäymisen helpottamiseksi EU ja Valko-Venäjä ovat allekirjoittaneet viisumihelpotus- ja takaisinottosopimukset, jotka tulivat voimaan 1.7.2020. Valko-Venäjä osallistuu EU:n itäiseen kumppanuuteen, mutta se on ainoa IK-maa, jolla ei ole assosiaatio (AA)- tai kumppanuus- ja yhteistyösopimusta (PCA) EU:n kanssa. Sopimuksen sijasta pyritään yhteisymmärryksen kumppanuusprioriteeteista, joista keskustelemiseen vaikuttaa kysymys Astravetsin ydinvoimalasta (Rosatom).

Venäjän kanssa Valko-Venäjällä on erityissuhde. Maat ovat valtioliitossa keskenään ja Venäjä on Valko-Venäjän merkittävin kauppakumppani. Maiden välinen suhde ei kuitenkaan ole ongelmaton. Kaasun ja öljyn hinnasta käytävät neuvottelut ovat olleet vaikeita ja valtioliiton edelleen kehittämisestä ei ole päästy yksimielisyyteen. Energian hinta, tullit, verotus ja kysymys yhteisestä valuutasta ovat hankalimpia kysymyksiä. Valko-Venäjän viranomaiset pidättivät 29.7. Minskissä 32 venäläistä, joiden se sanoi olevan Wagner-palkkasotilasyhtiön palveluksessa. Nämä henkilöt palautetiin Venäjälle 15.8. Valko-Venäjä on viime vuosikymmenen aikana pyrkinyt tasapainoilemaan Venäjän, länsimaiden ja omien naapurimaidensa välillä Venäjän aggressiivisemmaksi muuttuneen ulkopoliittikan suhteen. Se ei ole tunnustanut Krimin niemimaan liittämistä Venäjään eikä Georgian separatistialueiden itsenäisyyttä. Kiina-yhteydet ovat vahvistuneet taloudessa.

Lukashenkan prioriteettina on ollut maan vakaus ja talouden kehittäminen. Sekä koronaepidemia että presidentinvaalien aiheuttama liikehdintä on horjuttanut maan vakautta. Mielenosoitukset vaalien

jälkeen eri puolilla maata ja lakot tehtaissa ovat ennennäkemättömän laajamittaisia. Tilanne on edelleen epävakaa. Lukashenka ei ole ollut valmis dialogiin opposition kanssa.

Muun muassa Venäjä, Kiina, Azerbaidzhan ja Uzbekistan ovat onnitelleet Valko-Venäjän presidenttiä 9.8. vaalituloksesta. Muut maat ovat esittäneet huolensa väärinkäytöksistä ja vaalien vilpillisyydestä sekä erityisesti siitä, että viranomaiset ovat käyttäneet rauhanomaisten mielenosoitusten tukahduttamiseen suhteettoman järeitä ja väkivaltaisia keinoja.

POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari 17.08.2020

Asia

***Covid-19:n geopoliittiset vaikutukset ja EU:n strateginen vastaus***

Kokous/tapaaminen

Ulkoministerien epävirallinen Gymnich-kokous 27.-28.8.2020

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/POL-30 Henna Levola, henna.levola@formin.fi, +358 50 573 7876

UM/POL-30 Anna-Mari Wong Hämäläinen, anna-mari.wonghamalainen@formin.fi, +358 50 347 7098

UM/POL-30 Matti Nissinen, matti.nissinen@formin.fi, +358 40 590 7973

UM/EUR-20 Elina Poikonen, Elina.poikonen@formin.fi, +358 50 4707 229

UM/STU Sini Paukkunen, Sini.Paukkunen@formin.fi, +358 50 430 6916

UM/KEO-10 Katja Ahlfors, Katja.Ahlfors@formin.fi, +358 50 571 7313

UM/POL-10 Anna Hakala, Anna.Hakala@formin.fi, +358 50 414 1772

UM/ALI-20 Olivia Packalén-Peltola, olivia.packalen-peltola@formin.fi, +358 295 351 502

**1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET**

Keskustelu Covid-19-pandemian geopoliittisista vaikutuksista ja EU:n strategisesta vastauksesta tilanteeseen. Erityisesti keskitytään neljään kysymykseen:

- 1) Mitkä ovat keskeisimmät strategiset haasteet EU:n yhteiselle ulko- ja turvallisuuspolitiikalle, ja mikä EU:n globaalin roolin tulisi olla seuraavien viiden–kymmenen vuoden aikana?
- 2) Mitä haavoittuvuuksia sekä toisaalta mahdollisuuksia EU:lle syntyy tilanteen seurauksena?
- 3) Mitä keskeisiä strategisia, poliittisia ja operationaalisia aloitteita EU:n tulisi harkita käsitelläkseen näitä haasteita ja vahvistaakseen globaalia rooliaan?
- 4) Miten EU:n tulee parantaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa lähestymistapojen, välineiden ja voimavarojen osalta puolustaakseen intressejään ja arvojaan tehokkaammin?

**2. SUOMEN TAVOITE**

Suomi pitää tärkeänä EU:n selkeitä ja yhtenäisiä viestejä EU:n omista toimista koronavirukseen liittyen, ml. globaalilla tasolla ja keskeisten kolmansien maiden suuntaan. On tärkeää, ettei koronavirusta käytetä kansainvälisissä suhteissa vastakkainasettelun lisäämiseen. EU:n tulee olla johdonmukainen ja pitkäjänteinen intressien ja arvojen puolustamisessa suurvaltojen välisessä kilpailussa.

EU:n on jatkettava korkean tason vuoropuhelua kumppaneiden ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa kriisistä huolimatta. Tämä on tärkeää myös siksi, että EU pystyy paremmin globaalisti edistämään monenkeskistä järjestelmää ja sääntöpohjaista kauppaa, vastaamaan pandemiaa edeltäneisiin globalisiin haasteisiin kuten ilmastonmuutos ja biodiversiteettikato tai hallitsematon muuttoliike sekä vahvistamaan globaalia asemaansa murroksessa.

EU:n on huomioitava pandemian vaikutukset omissa kriisinhallintaoperaatioissaan sekä niin, että operaatiot pystyvät terveysriskit ja henkilöstön sekä paikalliskumppaneiden turvallisuus huomioiden jatkamaan mahdollisimman hyvin operatiivista toimintaansa että toisaalta niin, että operaatiot voivat mahdollisuuksien mukaan tukea kumppanimaata pandemian vaikutusten ehkäisyyn ja pandemiasta toipumiseen liittyvissä kysymyksissä.

EU:n tulee viestiä vahvasti kansainvälisen yhteistyön ja solidaarisuuden merkityksestä kumppaneillemme maailmassa sekä omille kansalaisillemme. Pitkäjänteinen kehitysyhteistyö on paras keino vastata kolmansien maiden kehityshaasteisiin ja vahvistaa niiden kriisikestävyttä, ml. pandemiat. Kehitysyhteistyön merkitys kasvaa, sillä koronapandemia uhkaa pahentaa globaalia köyhyyttä ja eriarvoisuutta. EU:n tulee viestiä strategisesti pitkäjänteisestä tuestaan ja sen saavutuksista. Team Europe -lähestymistapa mahdollistaa EU:n yhtenäisyyden ja vaikuttavuuden vahvistamisen kumppanimaissa. Samalla se edellyttää avointa ja tiivistä yhteistyötä niin jäsenmaiden kanssa kuin EU:n kehityspoliittisten ja ulko- ja turvallisuuspoliittisten toimijoiden välillä erityisesti maatasolla.

On tärkeää, että EU:lla ja jäsenmailla on yhtenevä tilannekuva koronavirukseen liittyvästä hybridivaikuttamisesta ja disinformaatiosta. On pyrittävä vahvistamaan sekä EU:n että jäsenmaiden valmiuksia hybridi- ja informaatiovaikuttamisen torjumiseksi. EU:n erityinen vahvuus on toimivassa kansalaisyhteiskunnassa sekä ihmisoikeuksiin, oikeusvaltioperiaatteeseen ja demokratiaan perustuva yhteinen arvopohja. Suomi pitää tärkeänä, että EU torjuu rikollisjärjestöjen ja muiden ei-valtiollisten toimijoiden pyrkimyksiä hyödyntää kriisiä rikollisten ja laittomien intressiensä ajamiseen.

EU:n ulkopoliittisen aseman vahvistaminen edellyttää unionilta entistä vahvempaa yhtenäisyyttä, tehokkaampaa päätöksentekoa ja parempaa toimintakykyä. Suomi tukee korkean edustajan pyrkimyksiä vahvistaa yhtenäisyyttä EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Samalla korkealla edustajalla tulee olla mahdollisuus nopeaan ja päättäväiseen reagointiin EU:n puolesta yhä kärjistyvämmässä suurvaltakilpailussa. Uusi ulkosuhderahoituksen kokonaisuus tulee nähdä mahdollisuutena ja hyödyntää sen joustavuus, myös pandemioiden hoidossa ja ennaltaehkäisyssä. Määräenemmistöpäätösten käytön lisääminen vahvistaisi osaltaan EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tehokkuutta ja uskottavuutta.

### **3. NEUVOTTELUTILANNE**

EU:n epävirallisen ulkoministerikokouksen (Gymnich) työlounaalla keskustellaan Covid-19-pandemian geopoliittisista vaikutuksista ja EU:n strategisesta vastauksesta tilanteeseen. Ulkoministerit ovat keskustelleet kevään ja kesän 2020 kuluessa kuudessa epävirallisessa videokokouksessa sekä heinäkuun ulkoasiainneuvoston kokouksessa koronapandemian vaikutuksista eri näkökulmista, ml. alueelliset tarkastelut. Ulkosuhteiden osalta myös kehitys-, kaupp- sekä puolustusministerit ovat keskustelleet videokokouksissaan pandemian vaikutuksista ja EU:n toimista omilla toimialoillaan. Epävirallisessa kokouksessa ei tehdä päätöksiä.

### **4. TAUSTA**

Ulkoministerit ovat aiemmissa koronapandemian globaaleja vaikutuksia käsitelleissä keskusteluissaan pohtineet muun muassa jo aiemmin olemassa olleiden globaalien kehityskulkujen nopeutumista, monenkeskisen järjestelmän roolia ja tilaa, disinformaatiota ja narratiivien kilpailua, Team Europe -tukipakettia, velkahelpotuksia ja muuta tukea haavoittuville yhteiskunnille sekä vaikutuksia toimitusketjuihin ja kriittisten tarvikkeiden saatavuuden varmistamista. Ulkoministerit ovat myös käsitelleet pandemian vaikutuksia alueellisesti itäisessä naapurustossa, laajemman Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueella, Aasian ja Tyynenmeren alueella sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueella.

Koronapandemia on nopeuttanut ja tuonut näkyvämmäksi jo sitä edeltäneitä globaaleja kehityskulkuja, erityisesti suurvaltojen välisiä jännitteitä ja vastakkainasetteluja. Yhdysvallat on kääntynyt sisäänpäin ja on osoittanut haluttomuutta toimia johtajana maailmanjärjestyksen murroksessa. Kiina pyrkii lisäämään globaalia vaikutusvaltaansa sekä vahvistamaan asemaansa kansainvälisissä järjestöissä.



Suurvaltasuhteiden kiristyminen on tuottanut toistaiseksi kaksijakoisia vaikutuksia EU:n yhtenäisyydelle. Tilanne on korostanut entisestään tarvetta EU:lle pystyä vastaamaan tämän kehityskulun haasteeseen tehokkaasti ja uskottavasti omaan arvopohjaansa nojaten. Tämä vaatii EU:lta pitkäjänteistä ja johdonmukaista lähestymistapaa. EU:n ”Uusi strateginen ohjelma 2019-2024”, joka hyväksyttiin kesällä 2019, antaa peruspuitteet EU:n etujen ja arvojen strategiseen edistämiseen EU:n ulkoisessa toiminnassa.

Vaikeutuneessa toimintaympäristössä on pidetty olennaisena, että EU säilyttää itsenäisen politiikkansa ja liikkumavaransa suhteessa molempiin suurvaltoihin. Samalla on nähty tärkeänä tiivistää yhteistyötä samanmielisten maiden kanssa ja vahvistaa kansainvälisten järjestöjen toimintakykyä. On käynnistetty pohdintoja, missä asioissa EU:n tulee tehdä yhteistyötä Yhdysvaltojen ja toisaalta Kiinan kanssa. Yhdysvallat on lähtökohtaisesti EU:n luonnollinen kumppani, jonka kanssa tehtävää yhteistyötä voitaisiin pyrkiä vahvistamaan konkreettisten hankkeiden kautta.

EU:lle on ollut tärkeää vahvistaa resilienssiään kehittämällä sisämarkkinoita, kilpailukykyä ja huoltovarmuutta sekä vahvistamalla hybrdivaikuttamisen ja disinformaation vastaisia toimia. Siitä, että tilanne vaatii autonomisempaa Eurooppaa, vallitsee laaja yhteisymmärrys. Vain yhtenäinen ja strategisten tuotteiden sekä raaka-aineiden osalta riittävän autonominen EU voi löytää oman narratiivinsa suurvaltojen välillä. Tässä narratiivissa nousee keskeiseksi tuki ihmisoikeuksille, riippumattomalle oikeusjärjestelmälle sekä sääntöpohjaiselle kansainväliselle järjestelmälle. Avoimesti ja strategisesti toimiva, arvonsa selkeästi esille tuova EU on ennakoitava ja luotettava globaali kumppani.

Nyt koetun kaltaista pandemiaa tai mahdollista uutta pandemiaa ei ole mahdollista torjua kansallisesti, vaan se vaatii kansainvälistä, globaalia yhteistyötä. Tämän yhteistyön turvaamisessa ja varmistamisessa EU:lla on strateginen intressi ja sillä olisi hyvä olla keskeinen rooli kestävien ratkaisujen etsimisessä ja niihin kannustamisessa. Pandemian esille nostama terveysturvallisuuden vahvasti globaali luonne luo tilausta monenkeskisen sääntöpohjaisen järjestelmän funktionaalisten osien kehittämiseksi. EU:lle tämä luo näkymän, jossa se voi tukea muutosta liittoutumatta kokonaisvaltaisesti minkään muun toimijan kanssa. EU:n toimilla ja kansainvälisellä yhteistyöllä voidaan myös pyrkiä vaikuttamaan pandemioiden juurisyihin ja ehkäistä näin mahdolliset uudet pandemiat.

Koronapandemian aiheuttamat poikkeusolot ja kielteiset taloudelliset vaikutukset altistavat avoimia demokratioita hybrdivaikuttamiselle. Pandemia on lisännyt erityisesti informaatiovaikuttamista ml. disinformaation levittämistä. Etenkin Venäjä ja Kiina ovat pyrkineet hyödyntämään lännen hajaannusta sekä EU:n yhteistoimien ja viestinnän hidasta käynnistymistä omien tarkoitusperiensä edistämiseksi. Kiinan ja Venäjän tiivistyvää yhteistyötä muun muassa kansainvälisissä järjestöissä sekä laajemminkin seurataan tarkkaan. EU on pyrkinyt aktiivisesti vahvistamaan positiivista viestintäänsä omista toimistaan ja päätöksistään pandemiaan liittyen. Disinformaatiosta ja siihen vastaamisesta on keskusteltu monenvälisesti mm. EU:n, Naton ja YK:n piirissä. EU:n sisäisissä keskusteluissa on korostunut paitsi disinformaation torjunnan, myös oman, yhtenäisen ja positiivisen viestin välittämisen tarve eli tarve omalle strategiselle viestinnälle. Kyse on paljon demokraattisen ja autoritaarisen yhteiskuntamallin sekä niiden narratiivien välisestä kilpailusta, jossa EU voi menestyä arvoihinsa ja vahvuuksiinsa nojaten, niistä yhtenäisesti viestien sekä samanmielisten kumppaneiden kanssa yhteistyötä tehden.

Euroopan unionin omassa naapurustossa ja lähialueilla kumppanuus- ja assosiaatio-ohjelma on muodostanut arvopohjaisen vastineen suurvaltojen geopoliittisille pyrkimyksille. Länsi-Balkanin mailla on EU-jäsenyysperspektiivi. EU ja Euroopan investointipankki ohjasivat Länsi-Balkanille koronatukea 3,3 miljardia euroa, maat hyödynsivät EU:n pelastuspalvelumekanismia ja rahtiliikenteen ”vihreät kaistat” ulotettiin myös Länsi-Balkanille. On pidetty tärkeänä, että viesti EU:n panostuksista alueella saadaan kunnolla läpi julkisuudessa. Tämä edellyttää oikein tehtyä ja oikein suunnattua

viestintää. EU:lta tarvitaan jämäkkiä toimia, jotta alueen maiden hallitukset sitoutuvat viestimään oikealla tavalla investointi- ja taloussuunnitelmasta.

Afrikassa EU:n mahdollisuuksiin vaikuttavat yhtäältä pitkäaikainen läsnäolo ja sen luotettavuus kumppanina sekä toisaalta rajaavasti historialliset varaukset ja toisinaan EU:n arvopohjaisuus. EU on suurin kehitysavun antaja Afrikassa ja yksi merkittävimmistä kauppaa ja investointikumppaneista. Poliittisten ja taloudellisten kumppanuuksien kehittämistä on pidetty tärkeänä edelleen jatkaa, kiinnittäen samalla huomiota EU:n ulkoisen toiminnan yhtenäisyyteen ja näkyvyyteen (Team Europe). EU:n pitkäjänteinen tuki Afrikan kokonaisvaltaisen kriisinsietokyvyn kehittämiseksi, Afrikan unionin ja Afrikan maiden omalle toimijuudelle sekä globaaleille monenkeskisille toimijoille, ml. Maailman terveysjärjestö WHO, tukevat myös koronakriisistä toipumista.

Kansainvälinen sekaannuksen tila ja sisäänpäin kääntyneisyys muodostavat pahimmillaan turvallisuustyhjiön. Rajojen sulkemisesta ja muista rajoituksista huolimatta rikosten uhka on säilynyt dynaamisena. Sekä rikollisjärjestöt että muut ei-valtiolliset toimijat ovat pyrkineet hyödyntämään kriisiä rikollisten ja laittomien intressien ajamiseen. On viitteitä siitä, että terroristijärjestö Isis on aktivoitunut koronavirustilanteen johdosta. Myös kriisinhallintaoperaatioita koskeva disinformaatio on lisääntynyt. EU voi osoittaa kriisinhallintaoperaatioidensa jatkuvuudenkin kautta sitoumuksensa pitkäjänteiseen turvallisuussektorin kehittämiseen kumppanimaiden kanssa pandemian keskellä. Mikäli länsimaat ryhtyisivät vähentämään osallistumaan, kasvaisi samalla Kiinan ja Venäjän vaikutusvalta.

Geopoliittinen kilpailu ja esimerkiksi Kiinan kasvava läsnäolo Latinalaisessa Amerikassa ja Karibian alueella vaatii EU:n huomiota. EU on Latinalaisen Amerikan ja Karibian suurin kehitysavun antaja ja suurin sijoittaja. Alueen talouskehitys on sakannut jo vuosien ajan ja koronapandemian vaikutukset talouteen uhkaavat syöstä suuret määrät ihmisiä köyhyyteen. EU on kampanjoinut Team Europe – aloitteen nimissä alueella kertomassa tuestaan koronakriisin hoitoon ja tämän jatkaminen on koettu tärkeäksi. Team Europeen on koottu yhteen EU:n koko panos koronakriisiin liittyen kolmessa rintamassa: hätäapu, tutkimus ja terveys sekä yhteiskunnallinen ja taloudellinen elpyminen. Osa kehitysrahoituksesta on uutta rahaa, osa nykyisten sitoumusten kohdistamista uudelleen.

EU:n yhtenäisyyden osoitusta Team Europe-hengessä on tärkeää jatkaa pandemian jälkeenkin. Juuri hyväksytty EU:n monivuotinen rahoituskehys (MFF) vuosille 2021–2027 muuttaa EU:n ulkosuhderahoituksen kokonaisuutta aikaisemmasta laajemmaksi ja joustavammaksi. Ulkosuhderahoituksen ohjelmointi on käynnistymässä. Vaikeasta pandemiatilanteesta huolimatta ohjelmointi on mahdollisuus vahvistaa EU:n kansainvälisen yhteistyön strategisuutta.

EU:n tuleva monivuotinen rahoituskehys sisältää heinäkuussa Eurooppa-neuvostossa syntyneen ratkaisun pohjalta edellytykset toteuttaa EU:n poliittisia prioriteetteja ja strategioita myös ulkosuhteiden osalta yhtenäisen ulkosuhderahoitusinstrumentin (NDICI:n) kautta. Koronaviruskriisi on konkreettisenä esimerkkinä osoittanut strategisen, yhtenäisen ja joustavan ulkosuhderahoitusjärjestelmän tarpeen. Puheenjohtajamaa Saksan tavoitteena on saada EU-parlamentin hyväksyntä MFF-asetukselle, saavuttaa sovinto toimielinten välisestä sopimuksesta yhdessä komission kanssa, sekä viimeistellä MFF-kokonaisuus.

## LIITTEET

---

Asiasanat	Turkki, UAN Ulkoasiainneuvosto, Valko-Venäjä, Venäjä, YUTP, pandemiat
<b>Hoitaa</b>	<b>UM</b>
Tiedoksi	EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, YM

---